

УДК 336.6

Чорна О.М., к.е.н., асистент, ДонНУ
Мацнєва О.О., студентка, ДонНУ

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ПІДХОДИ ДО РОЗВИТКУ ФІНАНСІВ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ В УКРАЇНІ

В статті обґрунтовано авторську концепцію механізму розвитку фінансів суб'єктів господарювання в Україні. На основі систематизації тенденцій окреслено коло проблем розвитку фінансів суб'єктів господарювання, що дозволило запропонувати низку напрямів вдосконалення розподільних відносин суб'єктів господарювання в умовах подолання наслідків системної кризи і реформування національної економіки України на шляху до світового фінансового простору.

Ключові слова: суб'єкт господарювання, фінанси суб'єктів господарювання, підприємство, фінансова діяльність підприємства, організаційно-правові форми господарювання, фінансова безпека суб'єктів господарювання, фінансова стійкість підприємств.

ВСТУП

Фрагментарні зміни в адміністративному апараті країни та нормативно-правових актах не спроможні забезпечити розвиток сфер і ланок фінансової системи країни, що адекватний потребам розширеного відтворення та структурної перебудови національного господарства. Наслідки системної кризи вкрай негативно відбиваються на розвитку суб'єктів господарювання, і тому особливої актуальності і практичної значимості набуває дослідження тенденцій і перспектив розвитку фінансів суб'єктів господарювання в Україні.

Теоретичні та практичні аспекти формування і використання фінансових ресурсів суб'єктами господарювання стали предметом дослідження багатьох вітчизняних вчених-економістів, серед яких Карпінський Б.А., Герасименко О.В. [1], Корінко М.Д., [2], Руда Р.В. [3], Магас Н.В. [4], Пономаренко О.Є. [5], Козак Л.С., Багровецька І.В. [6], Гулей А.І. [8], Терещенко О.О. [11], Карпунь І.Н. [12], Карлін М.І. [13] та інші. Недостатньо висвітленими залишаються значущі тенденції розвитку фінансів суб'єктів господарювання, а також роль домогосподарств у цьому процесі.

ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ

Мета даного дослідження полягає в тому, щоб на основі системного аналізу тенденцій і проблем розвитку фінансів суб'єктів господарювання запропонувати аргументовану концепцію механізму розвитку фінансів суб'єктів господарювання в Україні, що сприятиме підвищенню ефективності функціонування як окремих суб'єктів господарювання, так і національної фінансової системи в цілому.

РЕЗУЛЬТАТИ

Як мікроекономічний рівень фінансової системи країни фінанси суб'єктів господарювання призначені забезпечити їх виробничу діяльність.

Суб'єкт господарювання — юридична (незалежно від організаційно-правової форми та форми власності) або фізична особа, яка займається діяльністю з виробництва, реалізації, придбання товарів, іншою господарською діяльністю; будь-яка юридична або фізична особа, яка здійснює контроль над суб'єктами господарювання, якщо один або декілька з них здійснюють контроль над іншими.

Господарською діяльністю не вважається діяльність фізичних осіб з придбання товарів народного споживання для кінцевого споживання. Суб'єктами господарювання визнаються також органи державної влади, органи місцевого самоврядування, органи адміністративно-господарського управління та контролю в частині їх діяльності з виробництва, реалізації, придбання товарів чи іншої господарської діяльності [1, с. 177].

Сфера фінансів суб'єктів господарювання відображає, перш за все, грошові потоки (вхідні та вихідні) окремих підприємств.

Слід наголосити, що деякі вітчизняні вчені-економісти ототожнюють поняття «фінанси суб'єктів господарювання» і «фінанси підприємств». Згідно з Господарським кодексом України, підприємство — це самостійний суб'єкт господарювання, створений компетентним органом державної влади або органом місцевого самоврядування, або іншими суб'єктами для задоволення суспільних та особистих потреб шляхом систематичного здійснення виробничої, науково-дослідної, торговельної, іншої господарської діяльності в порядку, передбаченому законодавством [9, ст. 62, п. 1]. Отже, фінанси суб'єктів господарювання дещо ширше поняття, що включає фінанси підприємств (юридичних осіб), як їх головну складову.

Як економічна категорія фінанси підприємств є економічними відносинами в системі розширеного відтворення, що відображають рух грошей, а саме формування грошових коштів, розподіл і використання доходів підприємств різних галузей народного господарства країни із метою отримання прибутку.

Фінанси суб'єктів господарювання на сучасному етапі розвитку економіки України характеризуються як недостатньо розвинуті. До основних причин гальмування розвитку фінансів суб'єктів господарювання належать:

- політична нестабільність;
- відсутність чіткої системи правових актів державної політики у сфері підтримки малого підприємництва;
- збільшення адміністративних бар'єрів (реєстрація, ліцензування, сертифікація, системи контролю і дозвільної практики, регулювання орендних відносин тощо);
- відсутність реальних та дійових механізмів фінансово-кредитної підтримки;
- надмірний податковий тиск і обтяжлива система звітності;

- невпевненість підприємців у стабільності умов здійснення бізнесу;
- надмірне втручання органів державної влади в діяльність суб'єктів господарювання;
- відтік фінансових ресурсів з реального сектора, неконтрольоване переміщення спекулятивного капіталу, збільшення фінансових ризиків [13, с. 181].

Аналіз дозволив виокремити низку тенденцій розвитку фінансів суб'єктів господарювання в Україні, серед яких:

- неспроможність гнучкого реагування на зміни зовнішнього середовища;
- недостатня розвиненість фінансів малих підприємств;
- домінування серед підприємств товариств з обмеженою відповідальністю (за критерієм — організаційно-правова форма);
- збільшення залежності підприємств від зовнішніх джерел фінансування;
- зниження рентабельності діяльності суб'єктів господарювання;
- уповільнення приросту валової доданої вартості;
- уповільнення приросту обсягу реалізованої продукції та основних засобів підприємств;
- значне зниження фінансових результатів діяльності.

При цьому, внаслідок дії різних чинників (таких, як інфляція, інституційна невизначеність, недосконалість та асиметричність інформації) зовнішнє середовище діяльності суб'єктів господарювання змінюється швидше в порівнянні зі змінами внутрішнього середовища. Така ситуація спричиняє виникнення невідповідностей у взаємодії підприємства з оточуючим його зовнішнім середовищем [5].

Починаючи з 2007 року кількість суб'єктів господарювання, що зареєстровані в Єдиному державному реєстрі України, зростає. За статистикою на 01.01.2011 року кількість суб'єктів господарювання дорівнювала 249166 (рис. 1).

Відповідно до статті 63 Господарського кодексу України, залежно від кількості працівників та річного обсягу доходу від реалізації, підприємства в Україні поділяють на малі, середні та великі [9].

97,3% від загальної кількості зареєстрованих суб'єктів господарювання складають малі і середні підприємства, і тільки 0,5% — великі. На 10 тис. осіб населення припадає 75 малих підприємств, при цьому частка великих підприємств в загальному обсязі реалізації продукції становить 45,6%, середніх — 37,7%, малих — 16,7%.

Темпи зростання малого підприємництва в Україні свідчать про його достатній внутрішній потенціал, а результати аналізу розвитку в умовах ринкових реформ — про необхідність вироблення та реалізації виваженої державної політики, спрямованої на підтримку і стимулювання розвитку малого підприємництва, що відповідає стратегії розвитку національної економіки. Останнім часом в Україні збільшується частка збиткових підприємств, що, між іншим, викликано підвищенням рівня фінансових ризиків. Більш того, стрімке збільшення кількості фінансово неспроможних підприємств відбиває специфіку розвитку економічних відносин як в Україні, так і в інших країнах світу.

За даними Державного комітету статистики України на 01.01.2011 року в Україні зареєстровано 51208 приватних підприємств, 1292 державних підприємства, 765 комунальних підприємства, 1234 іноземні підприємства та 149161 товариство [7].

Як відомо, характерною рисою ринкової економіки є переважання серед організаційно-правових форм об'єднань акціонерних товариств. Однак в Україні домінуючою формою є товариства з обмеженою відповідальністю, що складають 93,97% від загальної кількості. На той час, як частка акціонерних товариств добігає 5,75% (рис. 2).

Аналіз фінансового стану вітчизняних підприємств передбачає виділення погроз, що впливають на рівень їх фінансової безпеки. Фінансовий стан підприємства оцінюють за його конкурентоспроможністю, потенціалом у діловій співпраці, в якій мірі гарантовані економічні інтереси самого підприємства та його партнерів з фінансових і інших відносин [3].

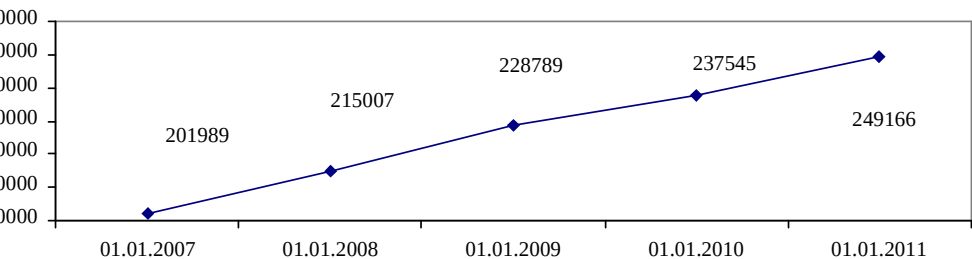

Рис. 1. Кількість зареєстрованих в Україні суб'єктів господарювання в 2007-2011 рр. [11]

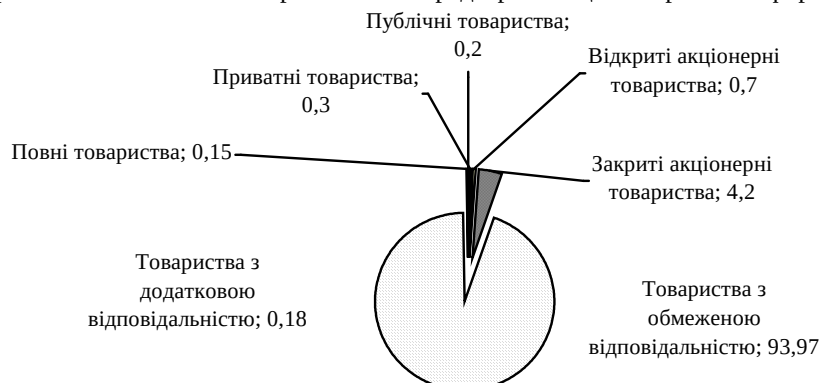

Рис. 2. Структура організаційно-правових форм господарювання в Україні станом на 1 січня 2011 р. [11]

Фінансова безпека підприємства — це стабільна та динамічна система забезпечення мікросистеми необхідним, раціонально сформованим обсягом фінансових ресурсів з метою попередження деструктивного впливу ризикових внутрішніх і зовнішніх факторів на досягнення стратегічних цілей суб'єкта господарювання [4]. Оцінювання діяльності підприємств за фінансовими показниками зумовлене простотою доступу до інформації (розрахунки показників наводяться за даними, що містить фінансова звітність).

Цікавою є точка зору Гулей А.І., що на підставі аналізу виокремлює погрози зовнішній безпеці підприємства, які, в свою чергу, розподіляє на зовнішні та внутрішні.

До внутрішніх погроз економічної безпеки суб'єктів господарювання належать:

- глобальне наростання нестійкості світової фінансової системи;
- стрімкий розвиток процесів глобалізації та транс націоналізації фінансово-економічної діяльності;
- інтернаціоналізація світового ринку капіталів, кредитів, страхових та перестрахових послуг;
- надмірна залежність національних кредитних, страхових галузей від іноземного капіталу;
- високий ступінь концентрації фінансових ресурсів на міжнародних фінансах.

До зовнішніх погроз комерційної діяльності віднесено:

- взаємопроникнення внутрішньої і зовнішньої політик держав і корпорацій;
- високий ступінь мобілізації елементів фінансових ринків на базі новітніх інформаційних технологій;
- автономність субдержавних об'єктів;
- урізноманітнення і динамізм фінансових інструментів;
- поширення норм незаконної конкуренції, корупції;
- дефіцит технологічних досягнень на фінансовому ринку [8, с. 9].

Діючі методики оцінювання фінансової безпеки суб'єктів господарювання передбачають розрахунок наступних груп показників:

- коефіцієнт автономії;
- фінансування;
- забезпечення власними оборотними засобами;
- маневреність власного капіталу.

Треба акцентувати увагу на тому, що в Україні найбільша частка в загальному обсязі реалізованої продукції у вартісному виразі належить промисловості — 37,5% за січень-вересень 2010 р. Частка сільськогосподарської продукції в 2008 р. становила 1,7% (30,4% — промислової продукції), а за січень-вересень 2010 р. — 0,014% [7]. Окрім того, майже половина — 49,5% вартості валового внутрішнього продукту України — створюється у промисловості. Відтак, доцільно розглянути показники фінансової безпеки промислових підприємств, як основи національної економіки України.

Аналіз фінансової безпеки промислових підприємств України довів існування тенденції збільшення залежності підприємств від зовнішніх джерел фінансування. При цьому, частка запозиченого капіталу у загальному обсязі зросла та склала 54,3%, зростає залежність підприємств від короткострокового запозиченого капіталу. Позитивною є лише динаміка коефіцієнту маневреності власного капіталу, що свідчить про збільшення ліквідності власного капіталу (табл. 1).

Таблиця 1 Ще однією негативною тенденцією розвитку фінансів суб'єктів господарювання є зниження їх рентабельності.

Показник	Алгоритм розрахунку	2005	2006	2007	2008
Коефіцієнт автономності	$\frac{\text{Власний капітал}}{\text{Актив}}$	0,495	0,482	0,470	0,403
Коефіцієнт фінансування	$\frac{\text{Залучені засоби}}{\text{Власні засоби}}$	0,966	0,984	1,018	1,257
Коефіцієнт заборгованості	$\frac{\text{Залучені засоби}}{\text{Актив}}$	0,477	0,482	0,490	0,543
Коефіцієнт поточної заборгованості	$\frac{\text{Грошові потоки}}{\text{Власний капітал}}$	0,400	0,378	0,360	0,390
Коефіцієнт довгострокової фінансової незалежності	$\frac{\text{Вл.Капітал} + \text{Довг.поз.кошти}}{\text{Капітал}}$	0,572	0,593	0,612	0,585
Коефіцієнт маневреності власного капіталу	$\frac{\text{Власні засоби}}{\text{Власний капітал}}$	0,485	0,469	0,471	0,491

мобілів, побутових виробів та предметів особистого вжитку; оптової торгівлі та ін.

Показник рентабельності операційної діяльності підприємства характеризує відношення операційного доходу підприємства до операційних витрат підприємства. За 2000-2008 рр. цей показник коливався у межах 2,5-6,0%. Найвищий показник рентабельності операційної діяльності підприємства зареєстровано в 2006-2007 рр. (5,8%), найнижчий — в 2002 р. (2,6%), що свідчить про досить низьку ефективність вітчизняного виробництва.

Отже, на сучасному етапі розвитку економіки України розподільним відношенням на рівні суб'єктів господарювання притаманні наступні проблеми:

Таблиця 2

Фінансові результати від звичайної діяльності підприємств до оподаткування в Україні в 2006-2011 рр., млн. грн. [7]

Роки	Фінансовий результат від звичайної діяльності до оподаткування	Підприємства, які одержали прибуток		Підприємства, які одержали збиток	
		у % до загальної кількості підприємств	фінансовий результат, млн. грн	у % до загальної кількості підприємств	фінансовий результат, млн. грн
2006	76253,4	66,5	110648,6	33,5	34395,2
2007	135897,9	67,5	182994,4	32,5	47096,5
2008	496545,43	62,8	311830,53	37,2	184714,9
2009	-42414,7	60,1	144059,2	39,9	186473,9
2010	63266,4	63,2	154150,1	36,8	90883,7
Січень 2011	5294,9	58,7	14424,0	41,3	9129,1

• погіршення зовнішнього середовища функціонування суб'єктів господарювання;
• фінансова неосвіченість суб'єктів господарювання (головним чином, фізичних осіб), викликана зміною законодавства та впроваджених в 2010 р. реформ;
• зниження обсягів інвестицій в основний капітал підприємства;

- стрімке зниження прибутку підприємств протягом останніх років у багатьох галузях виробництва;
- збільшення залежності від зовнішніх джерел фінансування;
- неефективність функціонування більшості підприємств (перш за все, малих і середніх).

На рис. 3 відбито запропоновану схему концепції механізму розвитку фінансів суб'єктів господарювання в Україні. Принципи, що відбиті у схемі, є базовими в системі управління і визначають характер дії як окремих підсистем та їх елементів, так і механізму в цілому. Розвиток фінансів суб'єктів господарювання повинен базуватися на двох групах принципів: загальних та специфічних.

До загальних віднесено наступні принципи:

- цілеспрямованість;
- комплексний підхід;
- оптимальність та ефективність;
- гнучкість та адаптивність.
- наукова обґрунтованість;
- системність;
- безперервність;

Серед специфічних принципів виокремлено:

- задоволення потреб підприємства у фінансових ресурсах;
- визначення фінансового потенціалу суб'єкта господарювання, що забезпечує його ефективне функціонування та безпечну діяльність;

- моніторинг загроз;
- здатність оперативного реагування на загрози з використанням існуючих можливостей і потенціалу;
- ефективна інформаційна забезпеченість;
- розробка і здійснення заходів з підтримки фінансового стану [6].

На наш погляд, метою розвитку фінансів суб'єктів господарювання є ефективна фінансова діяльність суб'єктів господарювання в умовах подолання наслідків системної кризи і реформування національної економіки України. Реалізації поставленої мети потребує вирішення таких ключових завдань:

- сприяння адаптації до змін зовнішнього середовища шляхом вдосконалення нормативно-правової бази функціонування;
- забезпечення позитивного фінансового результату і фінансової безпеки;
- оптимізація джерел формування фінансових ресурсів;
- зменшення ймовірності банкрутства.

Розвиток фінансів суб'єктів господарювання в Україні відбувається під впливом низки зовнішніх та внутрішніх факторів.

До зовнішніх факторів належать:

- економічні фактори (запровадження реформ, купівельна спроможність споживачів, доступність кредитних ресурсів, податкова політика, інфляційні процеси, експортно-імпортна політика);
- правові фактори (організаційно-правові форми підприємницької діяльності, правові основи функціонування суб'єкта господарювання, нормативно-правове забезпечення монетарної та фіскальної політики, регулювання валютної та митної політики);
- ринкові фактори (захоплення нових ринків збуту, бажання споживачів, переваги конкурентів, тривалість життєвого циклу продукції);
- технологічні і технічні фактори (новітня альтернативна техніка, рівень розвитку НТП, якісна сировина та матеріали);
- географічні фактори (розміщення підприємства, регіональна підприємницька політика, кліматичні умови та наявність природних ресурсів, доступність транспорту і зв'язку);
- соціально-культурні фактори (культурні цінності споживання; національна свідомість; охорона культурних та національних цінностей);
- міжнародні фактори (зацікавленість в українському ринку; міжнародні інвестиції; міжнародне торговельне право) [5].

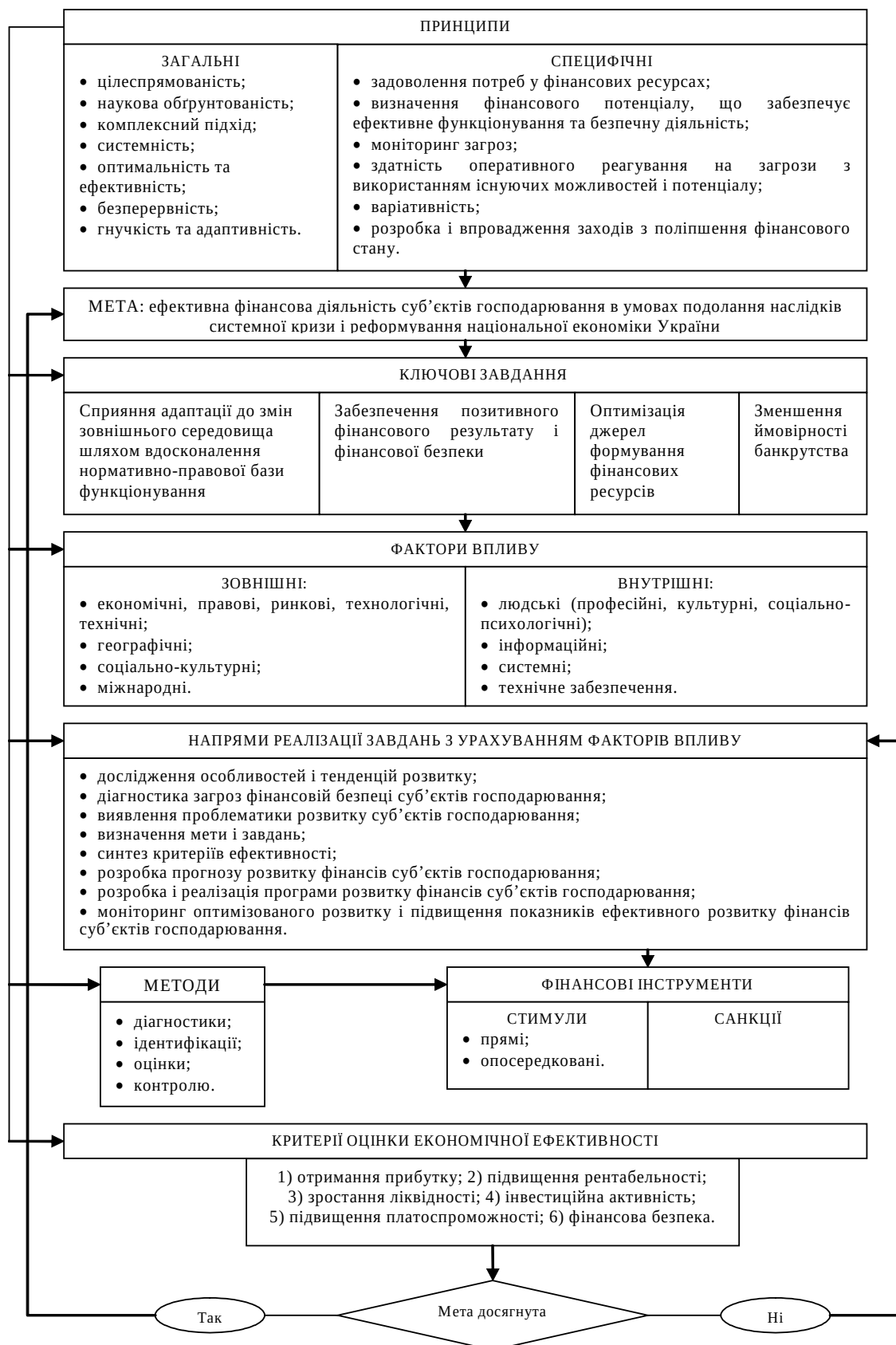

Рис. 3. Схема концепції механізму розвитку фінансів суб'єктів господарювання в Україні

До внутрішніх факторів впливу належать:

- людські фактори: професійні (класифікація та досвід роботи, рівень організаційних та творчих здібностей); культурні (національно-культурна свідомість, політичні ідеологічні погляди, внутрішня культура); соціально-психологічні (особливості типу характеру, бажання навчатись, вміння працювати в колективі, лідерські якості);
- інформаційні фактори (сприйняття та пошук нової інформації; вміння синтезувати та аналізувати дані; вміння робити висновки та зберігати інформацію);
- системні фактори (тип організаційної культури; тип стратегії; організація праці; мотивації до роботи);
- технічне забезпечення (користування — вміння користуватися сучасною технікою для обробки та аналізу інформації) [5].

Напрямами реалізації окреслених завдань з урахуванням факторів впливу є:

- дослідження особливостей і тенденцій розвитку;
- діагностика загроз фінансовій безпеці суб'єктів господарювання;
- виявлення проблем розвитку суб'єктів господарювання;
- визначення мети і завдань;
- синтез критеріїв ефективності;
- розробка прогнозу розвитку фінансів суб'єктів господарювання;
- розробка і реалізація програми розвитку фінансів суб'єктів господарювання;
- моніторинг оптимізованого розвитку і підвищення показників ефективного розвитку фінансів суб'єктів господарювання.

Розвиток фінансів суб'єктів господарювання пов'язаний з застосуванням наступних методів:

- контролю — це метод, який базується на використанні контрольної функції фінансів і таких вартісних економічних категорій як госпрозрахунок, кредит, дохід, ціна і т.д.;
- діагностики передбачає дослідження фінансової звітності, горизонтальний і вертикальний аналіз, аналіз фінансових коефіцієнтів;
- ідентифікації ризиків — це дослідження, виявлення, опис, документування та групове обговорення ризиків до того, як вони стануть проблемами та несприятливим чином впливають на фінансову діяльність суб'єкта господарювання;
- оцінки — метод, що полягає у тому, що за допомогою фінансових показників і коефіцієнтів виявляють відповідність фактичних показників діяльності нормативним.

Для забезпечення розвитку фінансів суб'єктів господарювання необхідне державне втручання шляхом використання певних інструментів. За напрямом своєї дії їх поділяють на дві групи: стимули та санкції. Для зацікавлення суб'єктів господарювання в досягненні кращих результатів використовують фінансові стимули. Стимули, в свою чергу, поділяють на прямі та опосередковану фінансову підтримку.

До групи стимулів прямого впливу належать:

- дотації (лат. *dotatio* — дар, пожертвування, від лат. *doto* — наділяю), як асигнування з державного бюджету на покриття збитків, доплати на безповоротній основі. Розрізняють бюджетні дотації та дотації окремим організаціям;
- субсидії, як невідплатні поточні виплати підприємствам, які не передбачають компенсації у вигляді спеціально обумовлених виплат або товарів і послуг в обмін на проведені платежі, а також видатки, пов'язані з відшкодуванням збитків державних підприємств;
- субвенції, як це певна сума коштів, що видається з бюджету нижчого рівня з чітко обумовленим цільовим призначенням, як допомога на програми і заходи соціального розвитку. Розміри та умови надання і використання дотацій і субвенцій з Державного бюджету України, республіканського бюджету Автономної Республіки Крим і місцевих бюджетів затверджуються законом про Держбюджет на поточний рік, а також відповідними постановами КМУ. Розрізняють поточні та капітальні трансферти підприємствам.

Фінансова підтримка передбачає комплекс заходів зі зменшення за рахунок держави зобов'язань суб'єктів господарювання або будь-які послуги на користь окремих підприємств, які не передбачають еквівалентних зустрічних послуг і (або) не здійснюються на ринкових умовах [12, с. 22].

До критеріальних ознак фінансової підтримки суб'єктів господарювання належать:

- заходи призводять до зменшення зобов'язань або до зменшення вимог суб'єктів господарювання;
- надання державою окремим суб'єктам господарювання певних послуг, які створюють для них переваги над іншими учасниками ринку;
- трансакції здійснюються на неринкових умовах, тобто є заздалегідь не вигідними (або збитковими) для аналогічного приватного інвестора;
- відсутність (або неможливість) як в поточному, так і в майбутніх періодах еквівалентних зустрічних послуг на користь держави;
- послуги здійснюються як безпосередньо державними органами, так і господарськими структурами, які повністю або частково фінансово підпорядковані державі, тобто фінансуються за рахунок державного бюджету або мають частку державної участі [12, с. 22].

До прямої опосередкованої фінансової підтримки належать: пільгове оподаткування, пільгове кредитування, відтермінування повернення кредиту, списання боргу, зменшення ставок мита та митних зборів. До непрямої фінансової підтримки відносять: зниження тарифів, зменшення монопольних цін на сировину, матеріали та інше [13].

З огляду на те, що Україна вступила до Світової організації торгівлі та прагне приєднання до Європейського Союзу, потрібно гармонізувати вітчизняну державну підтримку суб'єктів господарювання зі стандартами ЄС.

Зазначені стандарти передбачають досить жорсткі обмеження щодо фінансового сприяння окремим суб'єктам господарювання та передбачають забезпечення реальної транспарентності прийняття відповідних рішень, здійснення заходів щодо мінімізації негативного впливу державних інтервенцій на рівень конкуренції, а також використання тесту на зіставність з аналогічними ринковими інвестиціями [12, с. 24].

Фінансові санкції є особливою формою організації фінансових відносин, що мають посилити матеріальну відповідальність суб'єктів господарювання за виконання прийнятих зобов'язань. До фінансових санкцій належать: санкції за порушення податкового законодавства, санкції за нецільове використання бюджетних коштів, зменшення або призупинення бюджетного фінансування, скасування наданих раніше пільг тощо. В умовах ринку роль фінансових санкцій значно зростає. Найбільш поширеними є штрафи та пеня.

Для забезпечення ефективного розвитку фінансів суб'єктів господарювання є необхідним:

- удосконалення інформаційного і методичного забезпечення фінансового стану підприємств;
- розробку методичного забезпечення процесу прогнозування фінансового стану суб'єкта господарювання в залежності від мети та змісту роботи на кожному етапі;

- удосконалення теоретичних засад формування та реалізації інформаційної системи підприємства;

- перегляд і доопрацювання нормативних актів, які розкривають методики аналізу фінансового стану підприємства;

- удосконалення форм і методів фінансового забезпечення функціонування суб'єкта господарювання, тобто пошук нових ефективних шляхів фінансової діяльності;

- адаптування методики аналізу фінансового стану до сучасних економіко-правових умов [13].

До критеріїв оцінки економічної ефективності механізму розвитку фінансів суб'єктів господарювання вважаємо за потрібне віднести наступні:

- отримання прибутку;
- підвищення рентабельності;
- зростання ліквідності;
- інвестиційна активність;
- підвищення платоспроможності;
- фінансова безпека.

ВИСНОВКИ

Політична і економічна нестабільність, відсутність чіткої системи правових актів державної політики у сфері підтримки малого підприємництва, відсутність реальних дійових механізмів фінансово-кредитної підтримки суб'єктів реального сектору економіки та ціла низка інших факторів обумовлюють недостатній розвиток фінансів суб'єктів господарювання в Україні. Запропонована в результаті виявлення і систематизації тенденцій і проблем концепція механізму розвитку фінансів суб'єктів господарювання в Україні сприятиме забезпеченню як сталого розвитку фінансів окремих суб'єктів господарювання, так і фінансової системи України в цілому.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Карпінський Б.А., Герасименко О.В. Фінансова система: Навчальний посібник. — К.: «Центр навчальної літератури», 2006. — 184 с. — С. 41-45.
2. Корінько М.Д. Концептуальні основи управління витратами суб'єктів господарювання в умовах удосконалення ринкових відносин / М.Д. Корінько, Г.М. Титаренко // Актуальні проблеми економіки. — 2009. — №9. — С. 126-132.
3. Руда Р.В. Оцінка фінансового стану підприємства: сутність та необхідність. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Vbumb/2010_1/12.pdf
4. Магас Н.В. Фактори формування середовища фінансової безпеки суб'єктів господарювання. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: www.nbuv.gov.ua/portal/chem_biol/nvnltu/20_15/261_Mag.pdf
5. Пономаренко О.Є. Аналіз рівня фінансової безпеки промислових підприємств у контексті удосконалення стратегії її забезпечення. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: www.nbuv.gov.ua/portal/Natural/Vetp/2010_29/10poesds.pdf
6. Козак Л.С., Багровецька І.В. Концептуальні та методичні засади формування механізму забезпечення фінансової безпеки підприємства. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/portal/natural/Vntu/2008_17_1/36.pdf
7. Офіційний сайт Державного комітету статистики України. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>
8. Гулей А.І. Валютно-фінансові стратегії в системі економічної безпеки суб'єктів господарювання: автореф. на здоб. наук. ступ. д-ра економ. наук / І.А. Гулей. — Вищ. навч. закл. ун-т економіки і права «Крок». — Київ. — 2010. — 19 с. — С. 6-9.
9. Господарський кодекс України від 16.01.2003 № 436 — IV із змінами і доповн. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/T030436.html
10. Єдиний державний реєстр підприємств і організацій України. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.gorstat.kiev.ua/p.php3?c=953&lang=1>
11. Терещенко О.О. Антикризове управління фінансами підприємств: автореф. на здоб. наук. ступ. д-ра економ. наук / О.О.Терещенко. — КНЕУ. — Київ, 2005. — 34 с.
12. Карпунь І.Н. Антикризові заходи фінансової стабілізації суб'єктів господарювання. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/portal/chem_biol/nvnltu/19_10/186_Karpun_19_10.pdf
13. Карлін М.І. Фінансова система України: Навч. посіб. — 2-ге вид. — К.: Знання, 2007. — 324 с. — С. 207-221.

Стаття надійшла до редакції 1 червня 2011 року